

La parterul clădirii din față era un bărbat care vindea de două ori pe săptămână carne proaspătă de vită. Era un întreprinzător, fost prizonier, care cumpăra (sau fura?) vite din satele din jur, le sacrifică și dădea carnea la schimb pe țigări. Dimineața, mama se ducea să cumpere cu câteva țigări carne proaspătă. Cum n-aveam ustensile de bucătărie, tăia carnea cu cuțitul și făcea chiftele mici pe care le prăjea în tigaie, pe o plită electrică. Cumpăraserăm cuțitul, două farfurii, puțină sare și unt de la femeia de serviciu, o gospodină nemțoaică trimisă de britanici să lucreze pentru noi. O plăteam în moneda curentă – țigări, desigur. Ce mult îmi plăceau hamburgerii aceia minunați! M-au ajutat să-mi revin repede, am luat în greutate și am devenit mai puternică.

Nu știu cât timp am fost bolnavă. Dormeam mult, iar când mă trezeam, camera era luminoasă și aerisită, iar mama îmi dădea să mănânc bunătați, după care adormeam la loc. Dar am început să mă simt din ce în ce mai bine, apoi am putut să mă ridic și să merg puțin, până la toaleta din capătul holului și înapoi. Și mereu aveam ceva de mâncare. Primeam de la bucătăria centrală oricâtă hrană voiam și orice voiam; mai mult, mama dădea la schimb țigări pe tot felul de delicatese, precum lapte și ouă.

În timpul convalescenței stăteam des la fereastră și mă uitam la oamenii de afară. Într-o dimineață am văzut o tânără, fostă prizonieră, ieșind în fugă pe ușa de alături și îmbrățișând un soldat britanic. Soldatul era fratele ei. Numele lor de familie era Pressburger. Fratele ei mai mic, Harry, fusese trimis din Praga în Anglia, în transportul copiilor organizat de Nicholas Winton. Când a izbucnit războiul, s-a înrolat în armata britanică și a fost unul dintre eliberatorii lagărului Bergen-Belsen. Iar acum erau amândoi în stradă, strâns îmbrățișați, plângând, nemaiputând să se despartă.

Ne gândeam la viitor, așteptam să mergem acasă. (Acasă? Nu mai aveam așa ceva!) Ca să putem pleca, aveam nevoie de un certificat medical care să ateste că nu eram purtătoare de tifos. Repatrierea supraviețuitorilor era responsabilitatea câtorva ofițeri desemnați de comandantul lagărului. M-am dus cu mama să ne înregistrăm pentru repatriere și am descoperit că ofițerul era și el ceh. Îmi amintesc listele prinse în piuneze pe ușa lui, cu numele unor dispăruți. Printre ei era și Josef Čapek, fratele faimosului scriitor ceh Karel Čapek. Am aflat mai târziu că murise la Bergen-Belsen.

Ofițerul ne-a pus pe lista de așteptare, dar ne-a spus că nu sunt destule autobuze și trenuri. Puteau fi transportate numai grupuri mici, o dată la câteva zile.

În timp ce așteptam, viața părea din zi în zi mai bună. Ne bucuram de libertate. Soldații erau dornici de companie feminină; aveau ordine stricte să nu fraternizeze cu nemțoaicele, dar noi, fostele prizoniere, eram în regulă. Armata organiza proiecții de film și petreceri cu dans în piață; auzeam muzica de după fereastră. Acum aveam fiecare o rochie sau o fustă și oricine se simțea în stare se ducea acolo să danseze.

Îi priveam de la fereastră, dar nu participam. Eram timidă și nu știam să dansez. Și nici nu dansasem vreodată cu un bărbat.

Între timp, Mausi se împrieteniase cu un medic militar scoțian, Sean, care o vizita des și ieșeau uneori împreună. Se părea că aveau să devină o pereche permanentă.

Aveam și eu un iubit, Leslie. Nu era ofițer, doar șofer militar. Îl cunoscusem când stătea în jeepul lui și i-am cerut un foc. A doua zi a venit să mă viziteze în cameră. M-a invitat la film. Mergeau și Mausi cu Sean. Când am ieșit din clădire, Leslie s-a oprit și i-a lăsat pe cei doi să treacă înaintea noastră. Mergeam la câțiva pași în urma lor. Mi-a explicat că în armata

britanică un ofițer nu trebuia să fie văzut mergând alături de un simplu soldat ca el.

Îmi amintesc și acum numele filmului: *Lady Hamilton*. N-am înțeles nimic din ce se vorbea, dar era primul film pe care îl vedeam din 1940, de când evreilor din Protectoratul ocupat al Boemiei și Moraviei li se interzisesse să mai intre într-o sală de cinema.

În altă împrejurare, Leslie m-a luat la o plimbare cu jeepul. Am mers prin zona rurală înverzită până am ajuns la o pădure. Leslie a întins o pătură într-o poiană, între copacii înalți, și, cum stăteam acolo, a început să mă sărute. Intențiile lui erau clare, dar eu eram timidă și speriată. În afara unui sărut copilăros, inocent de la un coleg de școală, nu mai fusesem niciodată îmbrățișată sau sărutată de un bărbat. Mi-a plăcut să ne sărutăm, dar orice altceva mai mult era de neimaginat. A fost destul de insistent, îmi tot zicea că n-o să pățesc nimic. De asemenea, mi-a spus cu toată seriozitatea și că soldaților britanici le era interzis să socializeze cu nemțoaicele. A scos ceva din buzunar, ca să-mi arate cum se va proteja, să nu rămân însărcinată. M-am uitat în altă parte, îngrozită și dezgustată, și am început să plâng. În acel moment cred că și-a dat seama că încă eram un copil inocent, așa că s-a îndepărtat și a început să mă aline. A fost foarte blând, mi-a șters lacrimile și s-a comportat ca un gentleman perfect. Ne-am mai întâlnit de câteva ori înainte să plece cu unitatea sa. Simțeam că după întâlnirea din pădure mă place și mă respectă mai mult.

În ziua plecării, Leslie a venit dimineața foarte devreme să-și ia rămas-bun. Dormeam toate femeile din cameră când a deschis încet ușa. M-am trezit când îmi acoperea discret cu pătura spatele dezvelit, înainte să-mi șoptească la revedere. Mi-a spus că trebuie să se grăbească, fiindcă în stradă îl așteaptă

cu motorul pornit camionul plin cu camarazii săi, dar că voia să mă vadă pentru ultima oară. N-am mai auzit niciodată nimic de el.

Într-o după-amiază s-a transmis la megafon un anunț prin care femeile erau invitate să danseze cu soldații. Acum dansul nu avea să se mai organizeze în piață, ci într-o sală dintr-un oraș german învecinat. Mi-am pus fusta neagră și m-am urcat în camion cu celelalte fete. Am mers pe un drum mărginit de copaci până am ajuns într-un orășel pitoresc, cu case tradiționale cu frontoane, pline de culoare.

Când am ajuns în sala de dans, nu era nimeni, numai scaune aliniate pe lângă pereți. Ni s-a spus să așteptăm. După o vreme au ajuns soldații și a început muzica. Era și un maestru de dans, tot în uniformă, care ne striga diverse indicații precum: stânga, dreapta, schimbă partenerul. Unul dintre dansuri era comic – instrucțiunile sunau cam așa:

*Mâna dreaptă înainte, mâna dreaptă înapoi, mâna dreaptă înainte
Apoi scuturați din ea.*

Faceți cerc și vă rotiți,

Despre asta-i vorba.

Mâna stângă înainte, mâna stângă înapoi, mâna stângă înainte...

Pe urmă venea piciorul stâng, apoi piciorul drept și tot așa. Era foarte amuzant și toți râdeau.

Stăteam pe un scaun la perete și de fiecare dată când venea câte un soldat să mă invite la dans îi spuneam că nu știu să dansez. Se înclinau și mergeau să invite altă fată.

Până când a venit chiar maestrul de dans. Când i-am răspuns la fel, a întins mâna, m-a ridicat și mi-a spus: „Sunt instructor de dans și am să te învăț”. Bineînțeles că eu mă uitam la picioare, să văd ce trebuie să fac, dar mi-a ridicat

bărbia și m-a ținut strâns. „Nu te uita în jos”, mi-a spus el autoritar. Era surprinzător de ușor, picioarele știau pur și simplu pașii corecți, iar la sfârșitul primei runde mă simțeam deja sigură pe mine. A mai dansat cu mine de câteva ori și mi-a plăcut.

Eram mândră că dansa numai cu mine, când nu era ocupat să-i coordoneze pe ceilalți.

De atunci n-am mai luat nicio altă lecție de dans. N-am mai avut nevoie.

Mama era foarte îngrijorată cu privire la viitorul nostru, se gândea tot timpul cum ne vom descurca. N-aveam nimic, nici casă, nici bunuri, nici bani și niciun soț sau un tată care să ne asigure un venit. Era imposibil să fi supraviețuit vreo rudă apropiată; în Praga nu era nimeni la care mama să poată apela pentru sfaturi sau ajutor. Toată averea noastră fusese confiscată de naziști: contul modest din bancă, imediat după invazie, iar restul bunurilor, în ziua când am fost deportați în ghetou.

În biroul comandantului, mama a bătut la mașină scrisori către Adolf, fratele din Palestina al bunicului, și către mătușa Manya, din Praga, relatând ce avuseserăm de îndurat. Scrisoarea trimisă în Palestina e la mine acum, mi-a dat-o unchiul meu câțiva ani mai târziu, când am fost să-l vizitez la Tel Aviv. Fusese deschisă de cenzura militară britanică. În propoziții simple, fără înflorituri, mama povestea cum am fost deportați la Terezín, pe urmă la Auschwitz, unde murise tata, la Hamburg, unde am lucrat ca sclave, și în cele din urmă la Bergen-Belsen. Scria și că toate celelalte rude erau cel mai probabil moarte. Deși descria toate întâmplările prin care trecuserăm, scrisorile nu reușeau să transmită durerea, suferința și dezolarea pe care a trebuit să le îndurăm. Chiar și acum, când scriu

aceste rânduri, simt că nu reușesc să găsesc cuvintele potrivite. Limbajul omenesc nu poate descrie ce s-a întâmplat la Auschwitz. Amploarea acelor experiențe oribile ar avea nevoie de un nou vocabular. Limba pe care o cunosc eu nu are cuvinte pentru a descrie ce simt.

Săptămânile treceau. Era deja iunie și încă ne aflam în lagăr. Chiar și acum, oamenii continuau să moară; mii dintre cei eliberați muriseră de tifos și ca urmare a malnutriției. Unii fuseseră deja trimiși acasă; alții, ca noi, încă așteptau. Mulți nu se puteau întoarce în țările lor și voiau să emigreze în America.

Am fost informați că guvernul suedez acceptă un număr de supraviețuitori pentru recuperare în Suedia, cu acoperirea tuturor cheltuielilor. Medicii britanici i-au evaluat pe candidați. Erau eligibili numai cei care aveau un document de la spital ce atesta că au ieșit din carantină. Am decis cu mama să ne înscriem și noi, și la fel au făcut și Mausi cu mama ei. Ne-am gândit că nu ne aștepta nimeni în Praga, așa încât nu conta dacă ne întorceam cu câteva săptămâni mai târziu. Eu aveam certificatul necesar de la spital, dar mama nu.

Ne-a ajutat iubitul scoțian al lui Mausi, Sean. A sfătuit-o pe mama să intre în spital sub pretextul unei boli și să se externeze după câteva zile. Astfel ar fi devenit eligibilă pentru proiectul suedez. Doctorul a promis să aibă grijă să primească documentul necesar.

Așa a ajuns mama la spital. Era amplasat în una dintre clădirile din cărămidă roșie, precum cea în care aveam noi dormitorul, dar în celălalt capăt al complexului, la ceva distanță de mers. Am condus-o, cărându-i geanta cu cele câteva lucruri necesare; aveam deja o periuță de dinți, săpun, câteva haine și, bineînțeles, țigări. Am lăsat-o acolo într-o dispoziție bună; totul a mers cum trebuia mulțumită scrisorii de la